

En dansk krigsforbryder

Weekendavisen 28. januar 2005, 2 sektion, kultur, side 11

Gustav Alfred Jepsen er forsvundet ud af historien og er forblevet glemt, selv om han stod bag drab og tortur i Tyskland under Anden Verdenskrig.

Af VILHJÁLMUR ÖRN VILHJÁLMSSON

DER eksisterede engang en dansk krigsforbryder, der mishandlede og myrdede mennesker i Tyskland. Han var den blodigste danske bøddel under Anden Verdenskrig. På den anden side var han, da han drog af sted for at kæmpe for Hitler, en almindelig familiefar fra Haderslev. Efter sigende, og eget udsagn, var han en ganske almindelig dansk mand. Den triste drejning, som hans liv tog, efter at han meldte sig ind i en terrorbande, fik dog aldrig en større opmærksomhed end en almindelig familiefar fra Haderslev kan forvente til sit eftermæle.

I Danmark var der ingen opmærksomhed omkring hans forbrydelser. Han forsvandt ud af historien og er forblevet godt glemt. Ikke engang til de tre første Auschwitz-dage i Danmark i 2003-2005 har nogen husket den danske krigsforbryders historie. I stedet for at fortælle danske studerende og andre målgrupper for den årlige Auschwitz-dag (27. januar, red.) om en dansk krigsforbryder, har danske folkedrabseksperter gjort mindedagen til en ekskursion for den danske moralistiske pegefingere. I et eskapistisk udbrud peger man ivrigt mod faren for folkedrab på andre kontinenter, mens folkedrabets kronede verdensdel, Europa, og specielt dansk andel i Holocaust bliver til en fodnote. Til disse dage har man dog i tre år lagt megen vægt på gerningsmænd. Men historien ville det således at den danske bøddel og hans gerninger aldrig rigtig er kommet hans landsmænd for øre før end nu. I 1940'erne var det ikke af hensyn til mandens nærmeste, men måske mest af hensyn til Danmarks ry og rygte i verden, at den danske offentlighed aldrig fik noget at høre om Gustav Alfred Jepsens krigsforbrydelser. Men det er aldrig for sent.

OPRINDELIG da en britisk krigsforbryderdomstol begærede Jepsen udleveret til rettergang i januar 1946, var de danske myndigheder negative og ville ikke udlevere ham med henvisning til, at dansk lov ikke muliggjorde udlevering af danske statsborgere til rettergang på fremmed jord. Man henviste til at Jepsen var tiltalt i Danmark for medlemskab af SS og at den sag skulle forfølges i Danmark. Man håbede endda fra Rigspolitiets og Udenrigsministeriets side på at få flyttet sagen til »Inddragelse under den her i Landet verserende Sag« mod Jepsen. Udenrigsministeriet indvilligede i februar 1946 i, at Jepsen kunne afhøres i Danmark. Efterhånden kom der dog flere oplysninger fra de britiske militærmyndigheder vedrørende Jepsens forbrydelser. Da omfanget af dem blev mere klart for de danske myndigheder, indvilligede man først i, at Jepsen blev udleveret til retsforfølgelse ved et krigsforbrydertribunal i Tyskland, før rettergangen over ham skulle finde sted i Danmark. Man lagde dog vægt på, at Jepsen efter en eventuel domfældelse hos de allierede, skulle leveres tilbage til de danske retsmyndigheder. Man udelukkede ikke i juni 1946 muligheden for, at man forenede alle sager mod Jepsen under én proces i Danmark.

Nogle af de embedsmænd, som behandlede begæringer om Jepsens udlevering fra Danmark i 1946, var de samme embedsmænd i Justitsministeriet og hos Rigspolitiet, som havde

medvirket til udvisning af statsløse jødiske flygtninge til Tyskland fra 1940 til 1943, vel at mærke uden at tyskerne havde bedt om dem.

Oplysningerne om danskeren Gustav Alfred Jepsen blev for et årti siden frigivet i det britiske rigsarkiv, Public Record Office. I alle andre lande end Danmark har interesserede historikere kunnet få adgang til oplysninger om Jepsen. For fire år siden udkom der således i Tyskland en lille pjece om en del af Jepsens forbrydelser. Den findes dog endnu ikke i noget bibliotek i Danmark. Samtidig forblev det danske justitsministeriums arkiv lukket. Også derfor har Jepsen og hans forbrydelser aldrig været kendte i Danmark. I det vigtigste værk om danske SS-frivillige nævnes Jepsen slet ikke. Det var også med megen modvilje, at Justitsministeriet, efter et længere smøleri, i 2002 frigav oplysninger om Jepsen.

GUSTAV Alfred Jepsen blev født i 1908 i Tyskland. Ved Slesvigs deling blev han dansk statsborger. Hans modersmål oplyses at have været dansk. Han meldte sig oprindeligt til den tyske hær og senere ind i SS. I 1944 blev han forflyttet med grad af SS-Sturmmann til at gøre tjeneste som Blockführer og stedfortræder for kommandanten i koncentrationslejren i Banterweg ved Wilhelmshaven, som var en af Neuengammes underlejre.

Gustav Alfred Jepsens forbrydelser i det nazistiske koncentrationslejrsystem var omfattende. Som leder af en vagtenhed fra koncentrationslejren »Aussenkommando Wilhelmshaven-Banterweg« havde han ansvaret for en transport af syge fanger, som den 2. april 1945 afgik fra lejren i Banterweg til Neuengamme, muligvis til Bergen Belsen. På transporten var der mindst 390 fanger, hovedsagelig franske krigsfanger, russiske, polske, jugoslaviske, belgiske, og enkelte allierede fanger samt en del ungarske jøder. Den 7. april blev toget angrebet af amerikanske bombefly ved en station ved Lüneburg.

Det er af de implicerede hævdet, at der var ca. 200 døde efter luftangrebet. I de følgende dage ledede Jepsen, og deltog aktivt, i henrettelser af mindst 250 fanger og skød efter eget udsagn selv seks af dem. Et vidne til retssagen mod det implicerede SS-mandskab havde hørt en af vagterne sige, »at de (fangerne) ikke ville leve ret meget længere, men skulle returneres til Abraham.« Jepsen ledede flytningen af de døde fra toget til en massegrav i et nærliggende skovområde, Lüneburg Tiergarten. En politibetjent der blev indkaldt som vidne i retssagen mod SS-vagterne fra transporten, havde spurgt vagterne, hvad der skulle ske med de

overlevende. SS-vagterne svarede, at fangerne skulle udslettes og at politiet skulle gøre det. Vidnet var til stede ved begravelsen af ofrene fra togtransporten, og de var efter hans udsagn blevet skudt i hovedet. Et andet vidne havde spurgt Jepsen, hvad der skulle ske med fangerne, og Jepsen svarede, at de skulle udryddes, fordi de engelske tropper nærmede sig, og man derfor ikke ville have, at englænderne så fangernes slette tilstand.

Andre vidner beskrev, hvorledes vagtmandskabet fra toget i dagene 7.-11. april 1945 hver morgen gik mellem fangerne og skød de døde, som ikke kunne røre sig. En læge fra Greifswald var til stede i september 1945 da over 200 af de døde og henrettede blev gravet op fra en massegrav i den nærliggende skov og undersøgt under ledelse af en fransk officer. Lægen berettede: »Legemerne laa ved Siden af hinanden i 2 Lag dækket med Tæpper. – Vidnet har set, at ca. 50-60 af de Døde havde Skudsaar i Hovedet. – Kun faa havde Skudsaar i Brystet. – Vidnet erklærer, at det videnskabeligt kan bevises, at de døde af Skudsaar. De fleste af Skudsaar i Siden af Hovedet bag Øret. – Vidnet fandt 2 Revolverkugler i 2 af de dødes Hoveder.«

INDEN dødstransporten i april 1945 fungerede Jepsen fra september 1944 som overordnet vagt i Banterweg. Her blev han notorisk berygtet for sin sadisme, tortur, og henrettelser af fanger. Vidner fortalte, hvorledes Jepsen plejede at bagbinde de fanger, som han ville straffe, og hænge dem op ved hænderne. Alle de andre fanger skulle passere forbi og kigge på manden hængende i denne torturstilling. En franskmand ved navn Toussaint blev sparket og slået halvdød af Jepsen. Dagen efter beordrede han manden til at arbejde. En russisk fange blev idømt 60 piskeslag af Jepsen. En overlevende fra lejren huskede, at der ikke gik en eneste dag, uden at Jepsen slog løs på en fange. Jepsen kastede også fanger ud i et vandhul ved lejren. Hvis ofrene prøvede at kravle i land, skubbede eller sparkede Jepsen dem ud igen. Dette fandt sted midt om vinteren. En ungarsk jøde, Victor Blitz, led denne skæbne. Før han blev kastet i vandet var han blevet banket af andre vagter. En af fangerne måtte ud i vandet for at hente ham – livløs. Kunstigt åndedræt blev forsøgt af læger blandt de jødiske fanger, men uden held. Jepsens kommentar til Blitz' død var: »Nåh, det var alligevel det bedste for ham, fyren var jo alligevel gal.« To andre fanger døde af lungebetændelse, efter at de havde stået nøgne i kulden efter en tur i vandet på Jepsens ordre.

En transport af ungarske jøder ankom til lejren den 15.12.1944. De fik lov til at stå ude i den frysende nat i 4-5 timer. En jøde ved navn Laszlo Vas døde under denne parade. En polsk jøde ved navn Lenz var havnet i sygebarakken. En nat sneg han sig ud i et køkken for at finde noget mad. Han blev taget på fersk gerning og ført til Jepsen, som tog manden ind i et lazaret omkring midnat. Et vidne hørte forfærdelige skrig fra Lenz. Morgenen efter så vidnet Lenz hængende på et træ Kors på paradepladsen. Han var død. Han hang bundet til korset ved håndleddene med fødderne over jorden. Der var blå mærker på armene og hans ansigt var blåligt. For vidnet at se, var manden blevet hængt på korset, mens han stadig var i live.

Efter udleveringen fra Danmark, hvortil Jepsen var flygtet ved krigens slutning, blev han dømt til livsvarigt fængsel for henrettelsen af fangerne på fangetransporten fra Banterweg ved en domstol i Lüneburg den 16. januar 1947. Den 4. februar 1947 dømte den britiske Military Court for the Trial for War Criminals i Hamburg SS-Kommandoführer Jepsen til døden ved hængning for hans forbrydelser i Banterweg-lejren. Efter dommen rejste spørgsmålet sig, om de danske myndigheder ville have ham overført til retsforfølgelse, som de havde krævet ved udleveringen af ham fra Danmark i 1946. Det var også kommet på tale at Jepsen skulle føres til Danmark som vidne mod andre anklagede SS-folk. Men de danske myndigheder var i juni 1947 ikke længere interesserede i at se Jepsen igen i Danmark. Hans ufuldendte sag i Danmark anså man i 1947 ikke længere nødvendigt at afslutte. Man takkede nej til de britiske militærmyndigheders forespørgsler om tilbud om et udlån af Jepsen til danske domstole. Man ønskede muligvis ikke opmærksomhed om manden i Danmark, som nu søgte at finde sig en hjørneplads ved sejrherrenes bord. Benådningsandragender fra Jepsen blev derefter afvist af krigsforbryderdomstolen og dommen over ham blev stadfæstet i juni 1947.

Den 4. februar 1947 dømte den britiske Military Court for the Trial for War Criminals i Hamburg SS-Kommandoführer Gustav Alfred Jepsen til døden ved hængning for hans forbrydelser i Banterweg-lejren. Han blev den 26. juni 1947 hængt i byen Minden.

Hans familie, kone og søn, der fik meddelelse om dommen, blev kontaktet af de danske myndigheder som gav dem mulighed for at besøge Jepsen i fængslet i Hamburg før hans henrettelse. Det besøg blev dog aldrig aflagt. Den 26. juni 1947 blev Jepsen ført fra fængslet i Fühlsbüttel ved Neuengamme til byen Minden, hvor han blev hængt som »Danish War Criminal« for sine forbrydelser.

Jepsen betalte med sit liv for sine ugerninger som medlem af SS. Ved retssagen over Jepsen i Lüneburg i 1946 fik Jepsen nævnt, at han selv havde været udsat fra tortur. De danske vagter i Fårhuslejren (tidligere Frøslevlejren, red.), hvor han blev holdt inden udvisningen til Tyskland i 1946, havde ifølge ham slået ham to gange dagligt i seks uger. Dette gav han som grund til, at han signerede en engelsk kaptajns rapport af frygt for yderligere pinsler. Han fastholdt, at han kun handlede efter ordre og yderligere, at fangerne, han skød, selv bad om at blive skudt.

DET var svært for de danske myndigheder åbent at erkende det faktum i 1945-47, at en dansker havde fungeret som en af naziterrorens bødler. I 2001, da forfatteren med stort besvær forsøgte at få adgang til Justitsministeriets akter om denne største danske krigsforbryder, opstod der også vanskeligheder, inden der blev givet aktindsigt i Jepsens sag. Justitsministeriet påstod, at sagen ikke fandtes i deres arkiv. Ministeriet skrev: »For så vidt angår Deres anmodning om oplysninger vedrørende en dansker ved navn Jeppsen/Jepsen eller Jeppesen skal Justitsministeriet meddele, at ministeriet efter at have foretaget en gennemgang af sagskartoteket ikke ses at være i besiddelse af akter vedrørende ovennævnte person.« Grunden til, at man i 2001 påstod, at sagen ikke længere fandtes i ministeriets sagskartotek over ømtålelige sager fra Anden Verdenskrig er lidt af et mysterium, og ministeriet har heller ikke valgt at kommentere det yderligere trods en henvendelse derom.

Gustav Alfred Jepsens historie er vigtig at kende i et land, som lægger stor vægt på bekæmpelse af folkedrab. Danske embedsmænds udvisninger af jøder og andre til Tyskland under krigen, som beskrives i bogen »Medaljens bagside«, som snart udkommer i Danmark,

var også danske bidrag til folkedrabshistorien. Jepsen fik sin straf, men de danske embedsmænd blev forfremmet.

I Danmark var man, måske takket være samarbejdspolitikken, heldig nok til ikke at få nazisternes drabsindustri til Danmark under Anden Verdenskrig. Men ingen kan påstå, at danskere og dele af den danske statsadministration kan frifindes for en andel i den sidste mordbølge på Europas jøder.

Vilhjálmur Örn Vilhjálmsson er historiker, Ph.D.